

A Nemzeti alaptanterv fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalmának vizsgálata

*Gulya Nikoletta**

Az inkluzív pedagógia egyik feladata olyan tananyagok megtervezése és bevezetése a közoktatásba, amelyek tükrözik a társadalom diverzitását, elősegítve ez által a fogyatékossgal élő személyeket befogadó, az emberi sokszínűséget elfogadó, tisztelő társadalom alapjainak megteremtését. A fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalmak közoktatási intézményekben való megjelenése tantervi tényezők függvénye is. A tanulmányban bemutatott kutatás célja a fogyatékossgal mint tananyagtartalom jelenlétének feltárása és kritikai elemzése a 2012-es Nemzeti alaptantervben, a tartalomelemzés módszerével. A tartalomelemzés alapját a fogyatékossgal explicit megnevezéséhez, illetve az implicit (a fogyatékossgal kapcsolatba hozható) tartalmakhoz kapcsolódó kulcsszavak megjelenésének helye, gyakorisága és szemantikai kontextusa képezte. A kutatás eredményei rávilágítottak, hogy bár a fogyatékossgal mint tananyagtartalom jelen van a Nat-ban, eltérő arányokban jelenik meg a nevelési feladatokban és célokban, kulcskompetenciákban, a műveltségi területeken, illetve a képzési szakaszokban. A Nat nevelési céljainak fontos részét képezi az elfogadás, az emberi jogok tisztelete, és a fogyatékossgal élő emberek iránti segítő magatartás kialakítása. Ezeket a nevelési célokat számos műveltségi terület magába foglalja. A fogyatékossgal mint tananyagtartalom legjelentősebb mértékben négy műveltségterületen (Ember és társadalom, Ember és természet, Életvitel és Informatika) jelenik meg, míg három műveltségterület, a Matematika, az Idegen nyelvek és a Földünk és környezetünk nem tartalmaz fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalmat. A Nat fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalmának vizsgálatából született eredmények arra engednek következtetni, hogy a tantervben szükséges lenne a fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalmak egyértelműbb és hangsúlyosabb megjelenésére a műveltségi területek, illetve a képzési szakaszok vonatkozásában is.

Kulcsszavak: fogyatékossgal mint tananyagtartalom, fogyatékossgal-felfogás, Nemzeti alaptanterv, tartalomelemzés

A társadalmi befogadás és a társadalom minden tagjának aktív részvétele létfontosságú az emberi jogok gyakorlásához és az emberi méltóság megőrzéséhez. Napjainkban meghatározó az a szemlélet, mely szerint törekednünk kell a sokféleség elfogadására. A 20. század második felében kibontakozó emberi és polgári jogi küzdelmek hatásaként (Kálmán & Könczei, 2002) az elmúlt harminc év társadalompolitikája egyre inkább az integrációt és a részvételt támogatta a kirekesztéssel szemben. Ez a szemléletváltás érvényesült az oktatás-nevelés terén is. A fogyatékossgal élő tanulók előtt megnyílt a lehetőség, hogy többségi társaikkal együtt integrált intézményekben tanuljanak. A többségi közoktatási intézményekben megjelenő sajátos nevelési igényű tanulók, élve ezzel a lehetőséggel, számos kihívás elé állították az oktatás szereplőit (Bánfalvy, 2009; Baglieri, Valle, Connor & Gallagher, 2011). A fogyatékossgal pedagógiai fogalomköre megváltozott (Schaffhauser, 2004), többé nem korlátozódott a gyógypedagógia tárgykörére (Flamich & Hoffman, 2014).

Az integráció számos előnyt nyújthat mind a fogyatékossgal élő tanulók, mind pedig többségi társak számára. A fogyatékossgal élő tanulók napjuk nagy részét többségi társaik körében tölthetik, így kölcsönös társas kapcsolatok kialakítására, egymás jobb megismerésére is számos lehetőség nyílik. Ez nagyban hozzájárul-

* Kelenvölgyi Általános Iskola, Budapest, földrajz-angol szakos tanár, EKE NTDI doktorandusz, e-mail: nigu00@gmail.com

hat a többségi tanulók fogyatékos társaikról alkotott pozitív szemléletmódjának kialakulásához, amelyet még inkább megtámogathat a pedagógusok segítő, támogató hozzáállása (Hodkinson, Ghajarieh & Salami, 2018).

Az integrációs szemléletmód társadalmi tudatosulása, illetve a pedagógusok szemléletváltása azonban az elmúlt 25 évben nem járt áttörő sikerrel (Pető & Ceglédi, 2012; Szabó, 2016). Az integrált tanulók oldaláról is megkérdőjelezhető a sikeresség. Hazai és nemzetközi kutatások azt mutatják, hogy az integrált intézménybe járó fogyatékosággal élő tanulók több mint fele társas kapcsolatok hiányában magányos, nem tud beilleszkedni az osztályokba (Szekeres, 2012; Schiemer, 2017). A befogadó oktatás társadalmi feltételeit a fogyatékosággal élő emberek társadalmi elfogadása, az inkluzív szemlélet kiterjesztése teremtheti meg (Lüke & Grosche, 2018).

Miért tanítsunk a fogyatékos emberekről az iskolákban?

A fogyatékoság kulturális megítélése nem magától keletkezik; számos tényező hatására fokozatosan alakul ki és hosszú időn keresztül formálódik. Ehhez a folyamathoz hozzájárulnak többek között a fogyatékosággal kapcsolatos hiedelmek és téves nézetek, amelyek az (oktatási) intézmények által megerősítést nyernek azáltal, hogy nem kapnak kellő figyelmet és hangsúlyt a tananyagban, így tisztázásukra nincs lehetőség (Ware, 2001). Az oktatási-nevelési folyamatokat tekintve a kutatások sokkal kevesebbet foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy milyen módon beszéljünk a gyerekekkel a fogyatékos emberek társadalmi helyzetéről, szerepéről, részvételéről, mint azzal, hogyan tanítsuk a sajátos nevelési igényű tanulókat az osztálytermen belül (Ferguson, 2006). A téma mellőzése és a tudatlanság a sztereotípiákat és a diszkriminációt táplálja. A szociálpolitika fejlődése, illetve az emberi jogi törvények megjelenése ellenére a fogyatékosággal élő személyek csoportja számos életminőségi mutatóban elmarad a társadalom többségi tagjaihoz képest (munkanélküliségi rátájuk magasabb, alacsonyabban képzettek, alacsonyabb a jövedelmük és alacsonyabb a társadalmi aktivitásuk). A tanulók nem ismerik a kialakult helyzet okát, történelmi hátterét. Akit szintén nem ismernek, és ez lényegesen fontosabb az előbbinél, az a fogyatékosággal élő ember maga.

Az inkluzív pedagógia egyik alapvető feladata olyan tananyagok megtervezése és bevezetése a közoktatásba, amelyek a kritikai gondolkodást (Ekanem, 2013) helyezik a nevelési folyamatok középpontjába, illetve tükrözik a társadalom diverzitását, elősegítve ezáltal a fogyatékosággal élő személyeket befogadó, az emberi sokszínűséget elfogadó, tisztelő társadalom alapjainak megteremtését (Browning & Cagle, 2017; Knoll, Woiak, Lang, Goering & Cory, 2017). A befogadó szemléletmódot megalapozó tananyagok segíthetik a tanulók fogyatékosággal kapcsolatos sztereotípiáinak feltárását, megvitatását, átértelmezését (Erevelles, 2011; Symeonidou, 2018). A tananyagok bevezetése nemcsak az oktatás-nevelés terén tudná előmozdítani az integrációt, hanem a közélet valamennyi területén (Flamich & Hoffmann, 2015).

A fogyatékoság témájának megjelenése a Nat-ban

Jelen kutatás célja annak feltérképezése, hogy a fogyatékoság-fogalom mint tananyagtartalom hogyan jelenik meg a 2012-es Nat köznevelési feladataiban és értékeiben, a kulcskompetenciákban, valamint az egyes műveltségi területek alapelveiben, céljaiban, fejlesztési feladataiban és közműveltségi tartalmaiban. A Nemzeti alaptantervben fellelhető fogyatékoság mint tananyagtartalom vizsgálata és kritikai elemzése a következő kutatási kérdések mentén történt:

1. Hogyan jelenik meg a fogyatékoság mint tananyagtartalom a Nat köznevelési feladatainak és értékeinek, a kulcskompetenciáknak, illetve az egyes műveltségi területek alapelveinek, céljainak, fejlesztési feladatainak és közműveltségi tartalmainak vonatkozásában?
2. Milyen arányban jelenik meg a fogyatékosággal kapcsolatos tananyag a három képzési szakasz – alsó tagozat (1-4. évfolyam), felső tagozat (5-8. évfolyam), középfokú nevelés-oktatás (9-12. évfolyam) tananyagtartalmaiban?
3. Mi jellemzi a Nat fogyatékosággal kapcsolatos tananyagtartalmát a fogyatékoság explicit megnevezésének helye, gyakorisága és szemantikai kontextusa alapján?
4. Melyek azok a tartalmak, amelyek látens módon utalhatnak fogyatékosággal kapcsolatos tananyag-tartalmakra?
5. Mi jellemzi ezeket az implicit tartalmakat helyük, gyakoriságuk és szemantikai kontextusuk alapján?

Módszer

A Nat által közvetített fogyatékoság mint tananyagtartalom megismeréséhez a 2012-es Nemzeti alaptantervet vizsgáltam meg tartalomelemzés módszerével az NVivo 12 Pro tartalomelemző szoftver alkalmazásával. Neuendorf (2017) szerint a tartalomelemzés egy olyan kutatási technika, amely során a szövegben található üzenetek jellemzőit objektíven, szisztematikusan, kvantitatív és kvalitatív módszerekkel elemezzük. A tartalomelemzés segítségével a szövegből megismételhető és fennálló konklúziókat lehet levonni a kontextusaira vonatkozóan (Krippendorff, 1995). A kvantitatív tartalomelemzés során a szöveget mérhetővé, elemezhetővé kell tenni azáltal, hogy a speciális állításokat, témákat kigyűjtve vizsgálati kategóriákat hozunk létre, amelyek előfordulásának gyakorisága már mérhető és elemezhető (Majoros, 2004). McQuail (2003) értelmezése szerint a korszerű tartalomelemzés során a látens jelentések a legjelentősebbek, és ezeket nem lehet közvetlenül kiolvasni egy kvantitatív elemzés számadatiból. Feltevése szerint nem elég a szövegbeli elemeknek csak a gyakoriságával számolni, hanem vizsgálni kell kapcsolataikat, összefüggéseiket is. Sokatmondó lehet az elemzés szempontjából az is, ha valami hiányzik.

A Nat fogyatékoság-fogalom tanítására vonatkozó tartalmainak elemzése folyamán a fogyatékosággal kapcsolatos manifeszt és látens fogalmak megnevezési analízisét végeztem el, ennek során vizsgáltam a fogalmak megjelenésének számát, gyakoriságát, helyét és szöveggörnyezetét Wyse és Ferrari (2014), illetve Bereczki (2016) nyomán.

Minta

A tartalomelemzés során a Nat teljes szövegéből kiválasztott, a fogyatékoság-felfogás megjelenése szempontjából lényeges szövegrészek kerültek vizsgálatra. Az elemzés nem foglalja magában „A Nat, kerettantervek és helyi szintű szabályozás”, „A köznevelési rendszer egyes feladataira és intézményeire vonatkozó külön szabályok”, illetve a „Glosszárium” című tartalmi részeket. Az első és a második szövegrész a köznevelési rendszer intézményeire és egyes feladataira vonatkozó külön szabályokat tartalmazza, így – bár kitér a sajátos nevelési igényű tanulók oktatására is – a tananyag fogyatékoság-felfogásának szempontjából nem releváns. A Glosszárium című fejezetrész pedig a tartalmi szabályozással összefüggő kifejezéseket, definíciókat tartalmazza, így szintén nem része a tananyagtartalom elemzésének. A Nat szövegének fejezetei adták a tartalomelemzés egységeit. Ezek a következők voltak:

1. A köznevelés feladatai és értékei – ezen belül a fejlesztési területek, nevelési célok

2. A kulcskompetenciák
3. A 10 műveltségterület: Magyar nyelv és irodalom, Idegen nyelvek, Matematika, Ember és társadalom, Ember és természet, Földünk-környezetünk, Művészetek, Informatika, Életvitel gyakorlat, Testnevelés és sport alapelveit és céljait, illetve fejlesztési feladatait tartalmazó fejezetek
4. A „Fejlesztési feladatok”, illetve a „Közművelődési tartalmak” című fejezetrészek képzési szakaszonként is elemzésre kerültek abból a szempontból, hogy a fogyatékossgal kapcsolatos tananyag milyen arányban jelenik meg a három képzési szakasz – alsó tagozat (1-4. évfolyam), felső tagozat (5-8. évfolyam), középfokú nevelés-oktatás (9-12. évfolyam) – tananyagtartalmaiban.

Adatgyűjtési és adatfeldolgozási eljárás

A Nat fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalmának vizsgálatához először a tanterv kiválasztott szövegrészeiben a fogyatékossgal manifeszt megnevezéséhez kapcsolódó kulcsszavak keresését végeztem el az NVivo 12 Pro tartalomelemző szoftver segítségével. A manifeszt tartalmak keresési kulcsszavai a következők voltak: „fogyatékossgal”, „fogyatékos”, „fogyatékkal élő”, „fogyatékossgal élő”, „megváltozott munkaképességű” illetve a „sajátos nevelési igényű”. A keresési kódokat a vizsgálat során a „fogyatékos” és a „munkakép” és a „sajátos” szavak alkották. A látens tartalmak keresési kulcsszavait azok a kifejezések adták, amelyek gyakran kapcsolatba hozhatók a fogyatékossgal témájával. Így ezek a kulcsszavak a következők voltak: „integráció”, „elfogadás”, „empátia”, „tisztelő”, „sokféleség”, „másság”, „megkülönböztetés”, „társadalmi”, „előítélet”. Elemzési kódokként a szavak szótöveit szerepeltek. A találatok érvényességi kritériumaként azt a feltételt szabtam, hogy az adott találatok a fogyatékossgal vonatkozzanak. Ez a manifeszt tartalmaknál egyértelmű volt, a látens tartalmaknál figyelembe vettem a szöveggörnyezetet abból a szempontból, hogy a talált kifejezés fogalmi szinten kapcsolatba hozható legyen a fogyatékossgal jelentéstartalmával.

A keresés találatait az érvényesség szempontjai szerint egyenként ellenőriztem. A folyamat során kiszekeláltam az érvénytelen találatokat. A találatok számát, illetve a kritériumoknak megfelelő találati elemeket tartalmazó szövegrészeket elemzési egységként exportáltam ki a tartalomelemző szoftverből.

A kvantitatív adatelemzési eljárás során a találatok számát leíró statisztikai eljárással elemeztem. Az adatok feldolgozásának folyamán a fogyatékossgal és a hozzá kapcsolható fogalmak megjelenésének abszolút gyakoriságát, illetve relatív gyakoriságát vizsgáltam. A relatív gyakorisági vizsgálat megmutatta a találatoknak egy adott elemzési egységhez viszonyított 100 szavankénti gyakoriságát. Így a különböző hosszúságú szövegrészek összehasonlíthatóvá váltak. A kvalitatív adatelemzés során a találatok szöveggörnyezetét vizsgáltam abból a szempontból, hogy milyen formában vonatkoztathatók fogyatékossgal témájú tananyagtartalmakra, melyek a fő fogalmi és tartalmi elemei.

Eredmények és következtetések

A Nemzeti alaptanterv fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalmának gyakorisági vizsgálata kimutatta, hogy a fogyatékossgal-fogalom, illetve a hozzá kapcsolható jelentéstartalmak jelen vannak a jelenleg hatályos dokumentumban (54 találat, relatív gyakoriság 0,096). Az explicit módon megjelenő fogyatékossgal-fogalom jóval kevesebb ennél (19 találat, relatív gyakoriság 0,033).

A látens tartalmak (36 találat, relatív gyakoriság 0,066) esetében fontosnak tartom kiemelni, hogy a kutatásban kiválasztott kulcsszavak mint megnevezések nem utalnak kizárólagosan fogyatékossgal kapcsolatos

tartalomra a tananyagban, de a fogalmak, témák mindegyikéhez kapcsolható a fogyatékoság tárgyköre, így az adott tananyag feldolgozásának folyamatában benne rejlik a fogyatékoság kérdéskör tanulmányozásának lehetősége is.

Az elemzett egységek eltérő megoszlásban tartalmaznak fogyatékosággal kapcsolatos tartalmakat. A kulcsszavak abszolút előfordulását, valamint relatív gyakoriságát az 1. táblázat szemlélteti.

Elemzési egység	Szavak száma	Manifeszt tartalmak abszolút gyakorisága	Manifeszt tartalmak relatív gyakorisága	Látens tartalmak abszolút gyakorisága	Látens tartalmak relatív gyakorisága	Összes tartalom abszolút gyakorisága	Összes tartalom relatív gyakorisága
Nat összesen	56 183	20	0,035	35	0,062	55	0,098
A köznevelés feladatai és értékei	2734	1	0,037	5	0,256	8	0,182
A kulcskompetenciák	2579	0	0	7	0,271	7	0,271
Műveltségi területek összesen	50 870	18	0,035	23	0,045	41	0,081
Ember és természet	16 079	11	0,068	4	0,024	15	0,093
Informatika	2791	4	0,143	0	0	4	0,143
Életvitel és gyakorlat	1729	1	0,058	2	0,104	3	0,173
Ember és társadalom	5114	1	0,020	9	0,176	10	0,195
Magyar nyelv és irodalom	5768	0	0	4	0,069	4	0,069
Matematika	4759	0	0	0	0	0	0
Földünk, környezetünk	2865	0	0	0	0	0	0
Művészetek	8114	0	0	3	0,037	3	0,037
Idegen nyelvek	1467	0	0	0	0	0	0
Testnevelés és sport	2184	1	0,045	1	0,046	1	0,046

1. táblázat: A fogyatékoság mint tananyagtartalom megjelenésének abszolút és relatív gyakorisága a Nat szerkezeti elemeiben

A fogyatékossg mint tananyagtartalom a Nat köznevelési feladatai és értékei között

A köznevelés feladatai és értékei fejezet részben a fogyatékossg mint tananyagtartalom explicit módon egy alkalommal került megnevezésre (r: 0,037). „A Nat [...] célul tűzi ki [...] a fogyatékkal élő emberek iránti szociális érzékenység, segítő magatartás kialakítását a tanulóknak úgy, hogy saját élményű tanuláson keresztül ismerik meg ezeknek a csoportoknak a sajátos igényeit, élethelyzetét” (Nat, 2012. p.11., szerzői kiemelés). Ötször jelenik meg ebben a fejezetben olyan tartalom, amelynek jelentése magában hordozza a fogyatékos személyekkel kapcsolatos üzenetet (r:0,062). Ezek között szerepel a tanulók kölcsönös elfogadásra való nevelése, mások megértése és tiszteletben tartása, illetve az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete.

A fogyatékossg mint tananyagtartalom a Nat kulcskompetenciáiban

A kulcskompetenciák között manifeszt módon nem jelenik meg a fogyatékossggal kapcsolatos oktatási-nevelési igény, de látens módon jelen van a téma ebben a szerkezeti egységben is (a: 7; r: 0,271).

A szociális és állampolgári kompetencia foglalja magában azokat a fogalmakat, amelyek kapcsolatba hozhatók ezzel a témakörrel. Ennek a képességterületnek a fejlesztése segíti a tanulókat abban, hogy a társadalmi folyamatokról, struktúrákról és a demokráciáról kialakult tudást felhasználva képesek legyenek aktívan részt venni a közügyekben. A társadalmi szerkezetéről, folyamatokról szóló tudásanyag pedig természetesen magában kell, hogy foglalja a fogyatékossggal élő emberekkel kapcsolatos ismereteket is, hiszen ők is aktív, egyenjogú tagjai a társadalomnak.

Szintén ennek a kompetenciaterületnek a témakörébe tartozik a társadalmi sokféleség és kohézió, a fenntarthatóság támogatása, mások értékeinek, magánéletének tisztelete, illetve a személyes és szociális jólét fogalmköre is. Ez a terület fontos célként tűzi ki a megkülönböztetésmentességgel és a társadalommal kapcsolatos meghatározások ismeretét is. Végezetül hangsúlyozza, hogy „a pozitív attitűdök az emberi jogok teljes körű tiszteletén alapulnak” [...] és hogy „az attitűdök vonatkozásában az együttműködés, a magabiztosság és az integritás a legfontosabb” (Nat, 2012. p. 23–24., szerzői kiemelés). A kompetenciaterület kiemeli, hogy a tanulók esetében az attitűd fontos részét kell, hogy képezze a személyes előítéletek leküzdése.

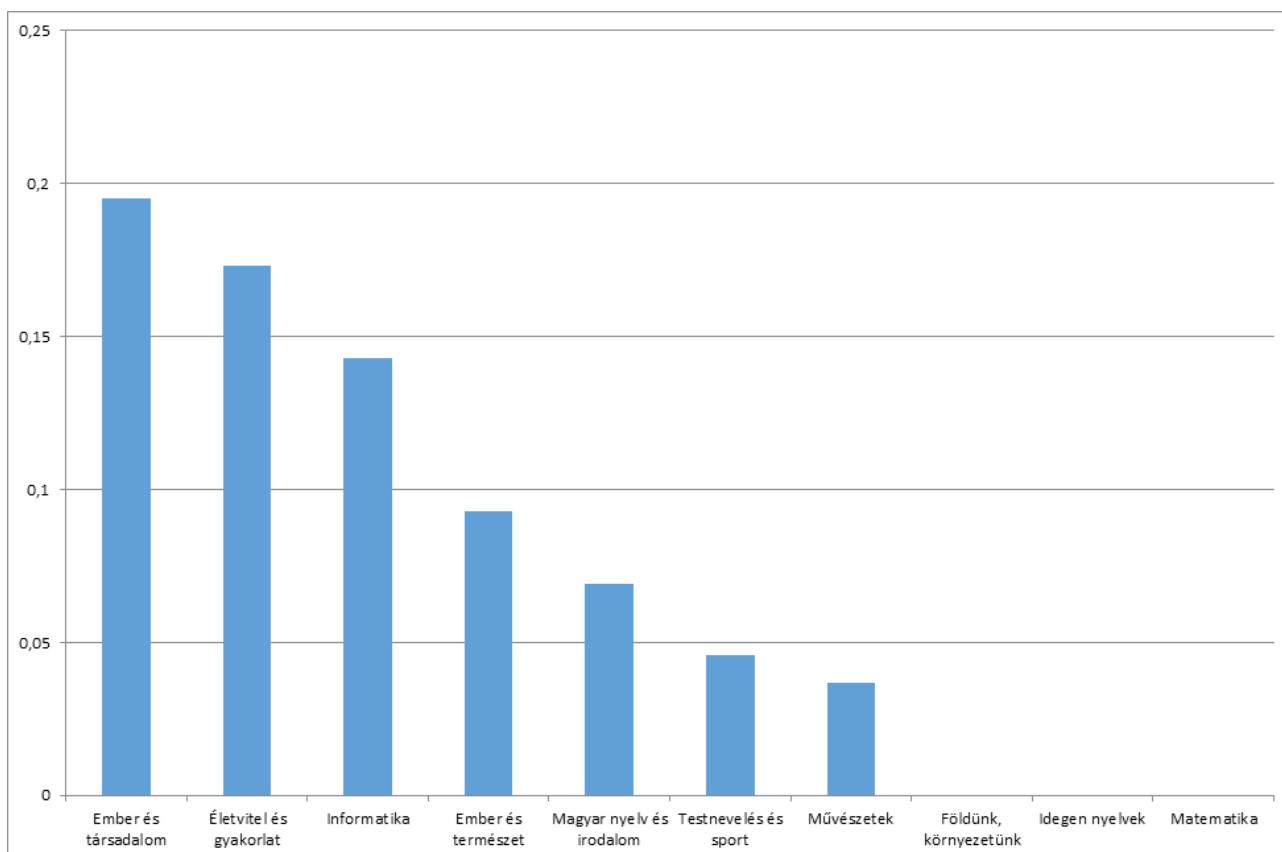
Ezen fogalmak mindegyike lényeges komponensként szerepel a tanulók fogyatékossg-felfogásának alakításában. Az állampolgári és szociális kompetencia fejlesztése tehát közelebb viheti a tanulókat ahhoz, hogy fogyatékossggal élő társaikra a társadalom teljes értékű tagjaiként tekintsenek.

A fogyatékossg mint tananyagtartalom a Nat műveltségi területein

A Nat műveltségi területeit tekintve a fogyatékossggal kapcsolatos tananyagtartalom legnagyobb arányban az Ember és társadalom műveltségi területen jelenik meg (r: 0,195). Ezt követi az Életvitel és gyakorlat (r: 0,173), majd az Informatika (r: 0,143). Kis mértékben, de jelen van az Ember és természet (r: 0,093), illetve a Magyar nyelv és irodalom (0,069), a Testnevelés és sport (r: 0, 046), valamint a Művészetek (r: 0,037) tananyagtartalmaiban. Három műveltségterület, a Földünk és környezetünk, az Idegen nyelvek és a Matematika egyáltalán nem tartalmaz fogyatékossggal kapcsolatos tananyagtartalmat (lásd 1. ábra).

A fogyatékossggal kapcsolatos tananyagtartalom explicit megjelenésének legmagasabb relatív gyakorisága az Informatika (r: 0,143) műveltségterületen figyelhető meg. Ezt követik az Ember és természet (r:0,068), az Életvitel és gyakorlat (r:0,058), a Testnevelés és sport (r:0,045), valamint az Ember és társadalom (r:0,020) műveltségterületek. A Nat többi műveltségterületén egyáltalán nem jelenik meg explicit módon a fogyatékossg-

gal kapcsolatos tananyagtartalom: Földünk-környezetünk, Idegen nyelvek, Művészetek, Magyar nyelv és irodalom, Matematika.



1. ábra: A fogyatékoság tartalom előfordulásának relatív gyakorisága műveltségterületenként

Habár a relatív előfordulási arány az Informatika műveltségi területen a legnagyobb, a fogyatékoság fogalmának megjelenése jelentős az Ember és természet műveltségi területen is, hiszen itt több tantárgy keretén belül (környezetismeret, természetismeret, biológia) van mód a téma tárgyalására és a tananyag jellege is tágabb értelmezést tesz lehetővé. Az Informatika műveltségterület tananyagtartalma elsősorban a fogyatékosággal élő emberek közötti, illetve a fogyatékosággal élő emberekkel folytatott információcserét megkönnyítő kommunikációs eszközök megismerését célozza. Az Ember és természet műveltségterületen a fogyatékosággal élő emberek megismerése, elfogadása, segítése, állapotuk megértése, illetve a megváltozott munkaképesség témakörök biztosítják a tárgyköri fogalmak elsajátításának lehetőségeit, illetve a témával kapcsolatos beszélgetéseket, filmek megtekintését és elemzését, esetleg személyes találkozók szervezését fogyatékosággal élő személyekkel.

Az Életvitel és gyakorlat műveltségi területen belül a fogyatékosággal élők segítségének témaköre adja a tananyag tartalmát.

Az Ember és társadalom műveltségterület tekintetében az Erkölcstan tantárgy Közműveltségi tartalmak részében találtam utalást a fogyatékoság témára: „Egészség, betegség, fogyatékoság, egészség”. Felmerülhet a kérdés, hogy az egészség fogalmak közé ágyazott, betegséggel akaratlanul is párba állított fogyatékoság milyen képet sugall a fogyatékosággal élő emberekről. Fontos a fogalmak tisztázása, hogy a tanulók a betegség

és a fogyatékos fogalmát ne tekintsek szinonim fogalmakként, illetve fogyatékossgal élő embertársaikra ne csak fogyatékossguk szemszögéből tekintsenek.

A Testnevelés és sport műveltségterület alapelvei között szerepel az a megfogalmazás, amely az egész Nation belül az egyik legfontosabb mondanivalóval bíró rész a fogyatékossg mint tananyagtartalom szempontjából. E szerint a Testnevelés és sport műveltségterület kiemelt célja a tanulók személyiségfejlesztése, az esélyegyenlőség tudatosítása, a társadalmi sokszínűség felismertetése és elfogadása, illetve a társadalmi integráció elősegítése. Ez a fogyatékossgal élő emberek társadalmi integrációját nagyban segítő célrendszer ilyen egyértelműen és világosan kevésbé fogalmazódik meg a többi műveltségterület alapelvei és céljai között.

„A testnevelés és sport műveltségterület kitüntetett területe a tanulóközpontú személyiségfejlesztés. Az esélyegyenlőséget biztosító elv annak figyelembevétele, hogy a gyermekek egyéni testi, lelki és szociális állapota természetesen különbözik, illetve eltérően fejlődik. A testnevelés és sport a tanulási nehézségek kezelésében – a sajátos nevelési igényű, a hátrányos helyzetű és a veszélyeztetett gyermekek fejlesztésében – és a társadalmi integrációban betöltött szerepe hangsúlyos” (Nat, 2012. p. 200., szerzői kiemelés).

A látens megjelenés tekintetében a legnagyobb relatív gyakoriság az Ember és társadalom műveltségi területen jelentkezik (0,176). Ezt követi az Életvitel és gyakorlat (0,104), majd a Magyar nyelv és irodalom (0,069). A fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalom implicit módon jelen van még a Testnevelés és sport (0,046) a Művészetek (0,037) és az Ember és természet (0,024) műveltségi területeken. Nem jelenik meg látens módon sem a Földünk-környezetünk, Idegen nyelvek, Informatika, illetve a Matematika műveltségterületeken.

Az Ember és társadalom műveltségi terület fogyatékossg tananyagtartalmára vonatkozó kulcsszavai mind a „társadalom” szó köré csoportosíthatóak. A műveltségterület alapelvei és céljai között hangsúlyos szerepet kap a társadalomismeret és az állampolgári ismeretek tartalmainak feldolgozása, amely szoros kapcsolatban áll a szociális és állampolgári kompetencia fogalomrendszerével. E műveltségterület *„jó alapot ad a tudatos közéleti részvételhez és a kulcskompetenciák kialakításán keresztül erősíti [...] a társadalmi igazságosság, [...] a tolerancia, a szolidaritás, az együttélés tiszteletét.”* (Nat, 2012. p. 75., szerzői kiemelés). Az Ember és társadalom műveltségi terület legfontosabb általános fejlesztési feladatai között az alábbiak relevánsak a fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalom szempontjából:

- a személyiségi és emberi jogok tiszteletére, az erkölcsi értékekre nevelés;
- a társadalmi igazságosság, méltányosság és szolidaritás értékeinek tudatosítása;
- a társadalmi, gazdasági problémák iránti érzékenység megteremtése;
- az egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és készségek fejlesztése

A műveltségterületen belül a Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek tantárgy keretei között jelentős szereppel bír az a felfogás, miszerint *„az ismeretkör legfőbb feladata, hogy reflektáljon a diákok társadalmi tapasztalataira”* [...], illetve [...] *fejlessze a diákok szociális, erkölcsi és jogi érzékét* [...] (Nat, 2012. p. 77., szerzői kiemelés). A tantárgy célja, hogy különböző társadalomtudományok (a fogyatékossg tananyag szempontjából a szociológiának, a szociálpszichológiának illetve a jogtudománynak lehet jelentős szerepe) aspektusából mutasson be különböző jelenségeket és problémákat, segítse a tanulókat azok értelmezésében, illetve segítse őket következtetéseik megfogalmazásában. A társadalomismereti közműveltségi tartalmak között szerepel a hátrányos társadalmi helyzetek, társadalmi felelősségvállalás és szolidaritás témakör is.

Az Életvitel és gyakorlat műveltségterület közműveltségi tartalmain belül a fogyatékossg témája a település közlekedési viszonyainak személyes életvitelre gyakorolt befolyása, illetve a tömegközlekedési lehetőségek

társadalmi hatásai szempontjából kerülhet fókuszba, elsősorban a fizikai és mentális akadálymentesítés témakörének feldolgozásával.

A Művészetek műveltségterület fontos nézőpontból enged betekintést a fogyatékoság témakörébe, hiszen a különböző társadalmi csoportok ábrázolását, illetve megjelenítését vizsgálja a médiában. Elsősorban a sztereotípiákkal, a reprezentációval foglalkozik. Szintén tárgyalja a média társadalmi szerepét, működését, emellett ismereteket nyújt a normaszegések megjelenéséről. Ha a fogyatékoság kérdéskört ebből a látószög-ből értelmezzük a tanulókkal, eljuthatunk a normalitás, illetve a kirekesztés fogalmakig. Szociológusok kimutatták, hogy a testi megjelenés („hexisz”) könnyörtelenül elhatárol egy társadalmi réteget a másiktól. A modern társadalmak tagjai számára számottevő érték az egészség, a fiatalság, a produktivitás, a szépség és a függetlenség. Ezeket a tartalmakat a média, a reklámok is kiemelten fontosnak tartják, így az „ami szép, az jó is” sztereotípiák működik a társadalom tagjainak mindennapi gondolkodásában (Kálmán & Könczei, 2002). Az előbbieken említett értékek nem kedveznek a fogyatékos személyek pozitív társadalmi megítélésének. Ezért manapság ritka, hogy egy fogyatékossgal élő embert elismerés, megbecsülés övez. Fontos annak tudatosítása a tanulóknál, hogy nemcsak a média által sugallt tulajdonságok lehetnek értékesek. A médiatartalmak kritikus elemzése, az ezzel kapcsolatos véleménycsere és vita közelebb viheti a tanulókat a fogyatékos személyek reális megítéléséhez, segítheti őket az ezt övező sztereotípiák leküzdésében.

A Magyar nyelv és irodalom műveltségterület alapelvei és céljai tartalmazzák azt a felfogást, miszerint az irodalmi művek feldolgozása segíthet megérteni és átélni a társadalmi problémákat, illetve támogatja az emberi sokszínűség tiszteletben tartását: „A jelentős művek szembesítik a befogadót az élet alapvető kérdéseivel, biztosítva a kultúra folytonosságát, folyamatos megújulását. Segítenek az emberi és társadalmi problémák megértésében, átélésében, a saját és más kultúrák megismerésében, az én és a másik közötti különbség megfogalmazásában, tisztelésében” (Nat 2012. p. 28., szerzői kiemelés). A fogyatékossgal irodalmi ábrázolásainak kritikai elemzése lehetőséget ad a közoktatási intézményeken belül bizonyos szépirodalmi művek olyan meghatározott szempontok szerinti elemzésére, amelyek bevezethetik a többségi tanulók számára a diverzitás fogalmát, elősegíthetik egymás megismerését, a fogyatékossgal kapcsolatos sztereotípiák újragondolását, valamint azt, hogy megismerhessék a fogyatékossgal élő személyek sokszínűségét (Flamich & Hoffmann, 2015).

Az Ember és társadalom műveltségi területen biológia tantárgy keretein belül a magatartás és lelki egészség kapcsán jelenik meg az empátia mint az emberi csoportokra jellemző társas viszonyok egyik alkotóeleme. A műveltségterületnek a társadalom felépítésével, csoportnormákkal foglalkozó tananyaga szintén releváns mint fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalom.

Megállapítható, hogy a Nat tartalmaz a fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalmakat, bár explicit előfordulása nagyon csekély, a meghatározott kulcsszavak találati aránya húsz (r: 0,035). Vannak azonban olyan fogalomkörök, témák, amelyekkel összefüggésbe hozható fogyatékossgal foglalkozó, erről a témáról ismereteket nyújtó tananyag. Az explicit, illetve az implicit előfordulásokat összegezve még mindig az a megállapítás igaz, hogy a Nat tartalomelemzése során a fogyatékossgal mint tananyagtartalomra (és annak lehetőségeire) kapott találatok száma alacsony (55, r: 0,098). Ugyanakkor számos műveltségi területben megtalálható annak lehetősége, hogy a fogyatékossgal kapcsolatos fogalmak, ismeretek beépüljenek a tananyagba.

A fogyatékossgal mint tananyagtartalom a Nat képzési szakaszaiban

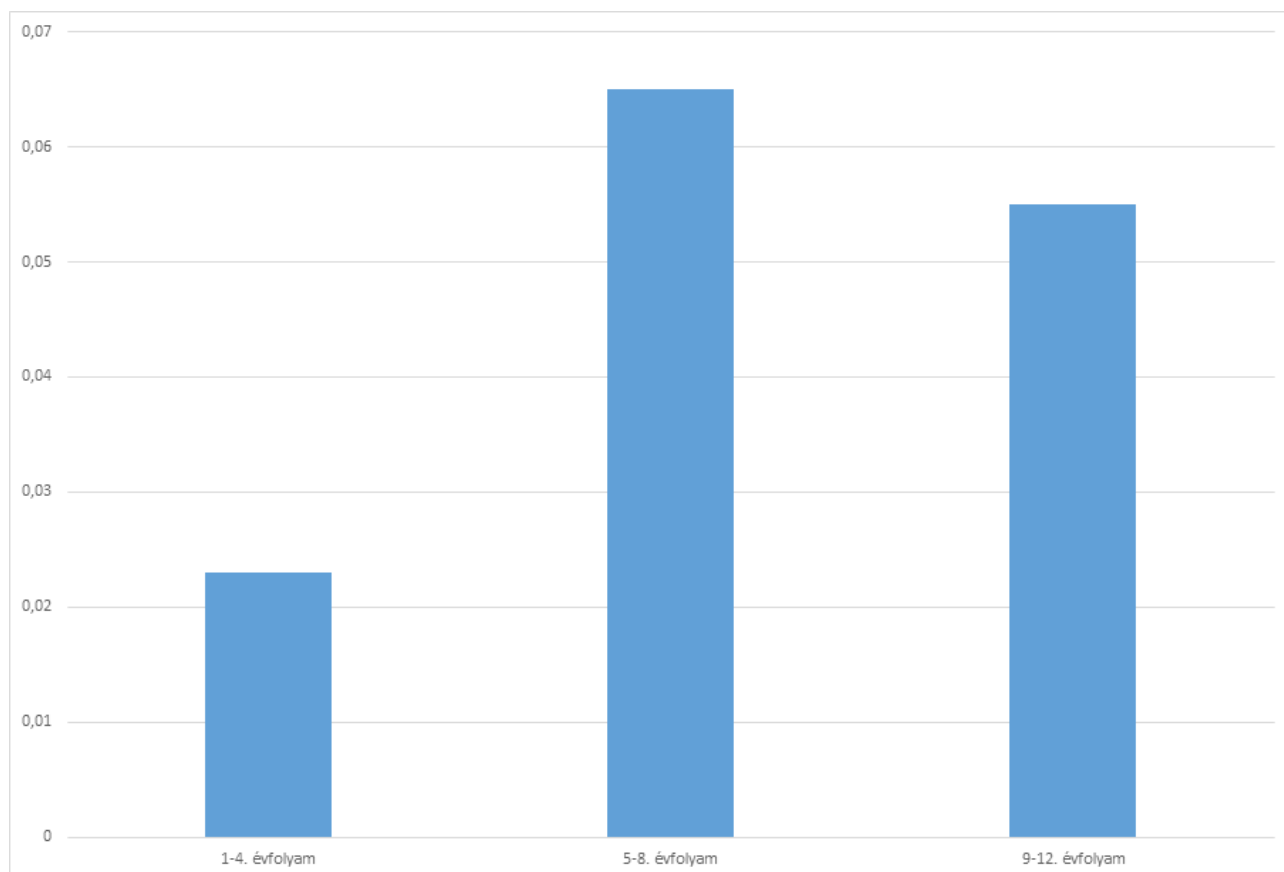
A fogyatékossgal mint tananyagtartalom leggyakrabban az 5-8. évfolyamon jelenik meg, relatív gyakorisága 0,065. Legkevésbé a 1-4. évfolyamon volt megfigyelhető, relatív gyakorisága 0,023. A 9-12. évfolyam tan-

anyagtartalmának vizsgálata a fogyatékossg mint tananyagtartalom szempontjából 0,050 relatív gyakoriságot mutatott (lásd: 2. ábra). Ezt a sorrendet mutatják az összes találatok abszolút értékei, illetve az explicit tartalmak abszolút értékei is. Az implicit tartalmakat tekintve a legtöbb találat a 9-12. évfolyamon detektálható (a: 8), az 5-8. évfolyamon hat találat volt, az 1-4. évfolyamon pedig nem találtam implicit utalást fogyatékossgra mint tananyagtartalomra (lásd: 2. táblázat).

Elemzési egység	Szavak száma	Explicit tartalmak abszolút gyakorisága	Explicit tartalmak relatív gyakorisága	Implicit tartalmak abszolút gyakorisága	Implicit tartalmak relatív gyakorisága	Összes tartalom abszolút gyakorisága	Összes tartalom relatív gyakorisága
Fejlesztési feladatok és közműveltségi tartalmak összesen	51103	14	0,027	14	0,027	28	0,055
1-4. évfolyam	8440	2	0,023	0	0	2	0,023
5-8. évfolyam	23011	9	0,039	6	0,026	15	0,065
9-12. évfolyam	19652	3	0,015	8	0,040	11	0,055

2. táblázat: A fogyatékossg mint tananyagtartalom megjelenésének abszolút és relatív gyakorisága a Nat képzési szakaszaiban (fejlesztési feladatok és közműveltségi tartalmak)

A fejlesztési feladatok fejezetrészre jellemző, hogy találunk benne olyan tananyagtartalmakat, amelyek az összes évfolyamon átívelnek. Az Ember és természet műveltségi területen például „A fogyatékkal élő emberek megismerése, elfogadása, segítése” témakör átível az összes évfolyamon, majd 7-8. évfolyamon kiegészül az [...] „állapotuk megértése” (Nat, 2012. p.106., szerzői kiemelés) résszel és ez a téma jelen van a 9-12. évfolyamokon is.



2. ábra: A fogyatékoság tartalom előfordulásának relatív gyakorisága képzési szakaszonként

A fogyatékosághoz köthető kulcsszavak abszolút és relatív gyakoriságának képzési szakaszonként történő vizsgálatából azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a Nat-ban a fogyatékoság mint tananyagtartalom nagyobb hangsúllyal van jelen az általános iskolai képzésben, mint a középiskolaiban. Az általános iskolai képzési szakaszokat vizsgálva megállapítható, hogy az 1-4. évfolyamon a téma rendkívül kis mértékben jelenik meg, pedig a befogadó szemlélet alapjainak megteremtése ebben az életkorban kiemelkedő jelentőséggel bírna. A szemléletformálás szempontjából fontos lenne, hogy a téma egyenlő mértékben jelenjen meg mindhárom képzési szakaszban az életkori sajátosságoknak megfelelően.

Összegzés és javaslatok

A tanulmányban bemutatott kutatás célja az volt, hogy feltárja a Nat-ban a fogyatékoságra mint tananyagtartalomra vonatkozó manifeszt és látens tartalmakat, és ezeket kritikai elemzésnek vesse alá. Az elemzés a fogyatékosághoz mint tananyagtartalomhoz kapcsolódó kulcsszavak gyakoriságának, helyének és szemantikai kontextusának elemzése szempontjából valósult meg. A Nat-ban, bár kismértékben ($r: 0,096$), de koncepciózusan jelen van a fogyatékoság-fogalom mint tananyagtartalom. Az explicit megjelenés kisebb mértékű, a tananyagtartalmak jelentős része az emberi egészség témakörében kerül tárgyalásra. Ez magában hordozza annak veszélyét, hogy az „egészséges” emberrel összehasonlítva a fogyatékosággal élő embereket deficitességük, a normálistól való eltérésük alapján ítélik meg a tanulók. Ezeknél a tananyagtartalmaknál még inkább hangsúlyt kell helyezni a kritikai gondolkodásmód kialakítására, a nézetek, előítéletek feltárására, megvitatására, esetle-

ges formálására. A tanulókat segíteni kell abban, hogy felismerhessék a társadalom sokszínűségét és azt, hogy annak minden ember egyenlő értékű és jogú tagja. A látens módon megjelenő tartalmak lehetőséget nyújtanak a fogyatékossgal kérdéskör feldolgozására a tananyagban belül. Mivel ezek a tágabb értelmezésű témakörök nem kizárólagosan a fogyatékossgal fogalmkörét tartalmazzák, így a fogyatékossgal tartalom tananyagban való konkrét megjelenésének valószínűsége kisebb ezekben az esetekben, mint a manifeszt tartalmak esetében.

A köznevelés fejlesztési feladataira és nevelési céljaira vonatkozó általános részekben leginkább implicit módon tükröződik a fogyatékossgalnak a tananyagtartalomban való megjelenési lehetősége. A főbb fogalmkörök, mint az előítélet-mentesség, a társadalmi igazságosság, az emberi jogok teljes körű tisztelete elsősorban a fogyatékossgal társadalmi, emberi jogi aspektusaira vonatkoztathatók. Fontos lenne a fogyatékossgal fogalmkörét ezekben az egységekben konkrétan megjelölni, hiszen a társadalmi befogadás szempontjából elengedhetetlen az, hogy a tanulók tisztában legyenek a fogyatékossgal élő emberek társadalmi helyzetével és azzal, hogy – mint a társadalom teljes jogú tagjainak – nekik is ugyanolyan jogaik vannak, mint a népesség többségi részének. Az egyenlő bánásmód fogalmkörének bevezetése, elsajátítása és gyakorlása megteremtheti annak a társadalomnak az alapjait, amelyben – ideális esetben – senki nem kerülhet hátrányba vélt vagy valós egyéni adottságai, vagy valamilyen csoporthoz tartozása miatt (Varga, 2013).

A kompetenciaterületeket tekintve elmondható, hogy a fogyatékossgal-fogalom itt kizárólag implicit módon jelenik meg. Elsősorban a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztése teszi képessé a tanulókat arra, hogy a társadalmi folyamatokról, struktúrákról és a demokráciáról kialakulhasson az a tudástípusuk, amellyel képesek lesznek aktívan részt venni a közügyekben. Ez a kompetenciaterület hangsúlyt fektet a megkülönböztetés-mentesség témakörének feldolgozására, illetve a tanulók személyes előítéleteinek leküzdését segítő pozitív attitűdök kialakítására. A sztereotípiák megváltoztatásának és az előítéletek csökkentésének leghatékonyabb formája az, ha a hétköznapi diskurzusba olyan jelentéstartalmakat sikerül beépíteni, amelyek alternatív értelmezési keretet kínálva megváltoztatják az adott csoportról alkotott sztereotíp tartalmakat (Bigazzi, 2013). A szociális és állampolgári kompetenciaterületnek tehát fontos szerepe lehet a tanulók fogyatékossgalról alkotott felfogásának alakításában és segítheti bennük annak a szemléletmódnak a kialakulását, amely a fogyatékossgal élő embereket a társadalom teljes értékű tagjainak tekinti.

A fogyatékossgal mint tananyagtartalom különböző mértékben van jelen a Nat közműveltségi területein. Ezek közül legjelentősebb potenciállal az Ember és természet műveltségi terület bír, amely lehetőséget biztosít a tanulóknak arra, hogy a fogyatékossgal élő személyt a saját emberi mivoltában ismerhessék meg.

Kiemelt jelentőségű explicit tartalmakkal találkozhatunk az Ember és társadalom műveltségterületen is, amely a korábban tárgyalt szociális és állampolgári ismeretek kompetenciaterület tartalmát öleli fel. Az Életvitel és gyakorlat, illetve Informatika műveltségterületek elsősorban az akadálymentesítés szempontjából közelítik a fogyatékossgal témakörét. A Művészetek műveltségi terület pedig lehetőséget teremthet a fogyatékossgal mint médiatartalom kritikai elemzésére, amely segítheti a tanulókat abban, hogy saját, sztereotípiákkal átitott viszonyukat tisztázzák a sokszor lenézett, félelmet keltő fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatban.

A fogyatékossgal mint tananyagtartalom megjelenésének megoszlása képzési szakaszonként is eltérő. Legnagyobb relatív gyakorisággal az 5–8. évfolyamon jelenik meg, ezt követi a 9–12. évfolyam, a legkevésbé az 1–4. évfolyam tananyagtartalmában jelenik meg, pedig a szemléletformálásnak már ennél a korosztálynál is fontos szerepe lenne.

A Nat fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalmának vizsgálatából született eredmények arra engednek következtetni, hogy a tantervben szükséges lenne a fogyatékossgal kapcsolatos tananyagtartalmak egy-

értelműbb és hangsúlyosabb megjelenítésére a műveltségi területek, illetve a képzési szakaszok vonatkozásában is. Amennyiben ez megvalósulna, az növelhetné annak az esélyét, hogy a magyar iskolákban tanuló diákok fogyatékossgal élő emberekkel kapcsolatos szemlélete formálódjon, sztereotípiáik tudatosodjanak, leépüljenek. Így az oktatás-nevelés nagymértékben hozzá tudna járulni a fogyatékossgal élő emberek társadalmi elfogadásához.

A kutatás jelentős mértékű korlátját képezte, hogy a fogyatékossgal mint tananyagtartalom megjelenését a közoktatásban kizárólag a tanterv szövege alapján vizsgálta. A fogyatékossgal mint tananyagtartalom közoktatásban való jelenlétének szempontjából további vizsgálatokra van szükség. Egyrészt szükséges a tankönyvek tananyagtartalmának fogyatékossgal-tartalom szempontjából történő vizsgálata, másrészt pedig fontos a pedagógusok fogyatékossgalról vallott nézeteinek feltérképezése, illetve a fogyatékossgal kapcsolatos tananyag-tartalmak iskolai gyakorlatban való vizsgálata a magyar közoktatási intézményekben.

A fogyatékossgal mindenki – közvetve vagy közvetlenül – találkozik élete során. A fogyatékossgal élő személyek immár láthatóak a társadalomban, így a fogyatékossgal semmiféle formája nem maradhat tabutéma a közoktatási intézmények tananyagaiban, illetve nevelési feladataiban és céljaiban sem.

Irodalom

1. Baglieri, S., Valle, J. W., Connor, D. J. & Gallagher, D. J. (2011). The Need for a Plurality of Perspectives on Disability. *Disability Studies in Education*, 32.4, 267–278.
2. Bánfalvy, Cs. (2009). A fogyatékos emberek iskolai integrációjáról. *Esély* 2. 3–16.
3. Bereczki, E. O. (2016). Kreativitás és köznevelés: A Nemzeti alaptanterv kreativitás felfogásának kritikai vizsgálata. *Neveléstudomány*, 3. 5–20.
4. Bigazzi, S. (2013). Előítéletek. In Varga Aranka (Ed.), *Esélyegyenlőség a mai Magyarországon* (pp. 15–36). Pécs: Pécsi Tudományegyetem BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék.
5. Browning, E. & Cagle, L. (2017). Teaching a “Critical Accessibility Case Study”: Developing Disability Studies Curricula for the Technical Communication Classroom. *Journal of Technical Writing and Communication*, 47.4., 440–463.
6. Ekanem, F. E. (2013). Parallelism in Teaching and Indoctrination. *Higher Education of Social Science*, 4.2., 37–40.
7. Erevelles, N. (2011). Crippin’ curriculum at the intersections. *Journal of Curriculum and Pedagogy*, 8.1., 31–34.
8. Ferguson, P. M. (2006). *Infusing Disability Studies into the General Curriculum*. NIUSI.
9. Flamich, M. & Hoffmann, R. (2014). Fogyatékos hősök mesékben és a mindennapokban – a kulturális fogyatékoságtudomány szerepe a pedagógusképzésben. In Koós I. & Molnár B. (Ed.). *A tanítóképzés múltja, jelene. III.* (pp. 56–67). Sopron: Nyugat-Magyarországi Egyetem Kiadó.
10. Flamich, M. & Hoffmann, R. (2015). Meddig kísért még a múlt? A kulturális fogyatékoságtudomány szerepe, perspektívái a diverzitás megismerésében, elfogadásában és tiszteletében. In Hernádi Ilona & Könczei György (Ed.), *A felelet kérdései között. Fogyatékoságtudomány Magyarországon* (pp. 48–67). Budapest: ELTE BGGYK.
11. Fischer, G. (2009). Az integrációval kapcsolatos attitűdök kutatása. *Gyógypedagógiai Szemle*, 39.4., 254–268.
12. Hodkinson, A., Ghajarieh, A. & Salami, A. (2018). An analysis of the cultural representation of disability in school textbooks in Iran and England. *Journal of Education* 3–13, 46.1., 27–36.
13. Kálmán, Zs. & Könczei, Gy. (2002). *A Tárgetosztól az esélyegyenlőségig*. Budapest: Osiris Kiadó.
14. Knoll, K., Woiak, J., Lang, D., Goering, S. & Cory, R. (2017). Disability Studies Curriculum Transformation: Building a Program and Cultivating a Community. *Journal of Disability and Religion*, 21.4., 360–380.
15. Krippendorff, K. (1995). *A tartalomelemzés módszertanának alapjai*. Budapest: Balassi Kiadó.
16. Lüke, T. & Grosche, M. (2018). What Do I Think about Inclusive Education? It Depends on Who Is Asking. Experimental Evidence for a Social Desirability Bias in Attitudes towards Inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, 22.1, 38–53.
17. Majoros, P. (2004). *A kutatómódszertan alapjai*. Budapest: Perfekt Kiadó.
18. McQuail, D. (2003). *A tömegkommunikáció elmélete*. Budapest: Osiris Kiadó.
19. Neuendorf, K. A. (2017). *The Content Analysis Guidebook*. Second Edition. SAGE Publications.
20. Pető, I. & Ceglédi, T. (2012). A pedagógusok SNI-vel szembeni attitűdje SACIE-vel mérve. *Iskolakultúra*, 22.11. 66–82.
21. Schaffhauser, F. (2004). „...Az ember mindig több, mint a fogyatékoságai...” A Fogyatékoság jelensége a neveléstudományban. In Zászkaliczky P. & Verdes T. (Ed.), *Tágabb értelemben vett gyógypedagógia* (pp. 209–231). ELTE BGGYFK és Kölcsey Ferenc Protestáns Szakkollégium.

22. Schiemer, M. (2017). Reality Bites: Listening to Children, Parents, Teachers and Other Experts. Education for Children with Disabilities in Addis Ababa, Ethiopia. *Inclusive Learning and Educational Equity*, 4. 87–136.
23. Symeonidou, S. (2018). Disability, the arts and the curriculum: Is there common ground? *European Journals of Special Needs Education*, 1–16.
24. Szabó D. (2016). Láttelek a pedagógusok befogadó neveléshez-oktatáshoz való hozzáállásáról. *Iskolakultúra*, 26.4. 21–36.
25. Szekeres, Á. (2012). Integráltan tanuló, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek szociális helyzetének felmérése szociometria segítségével. *Iskolakultúra*, 22.11. 3–23.
26. Varga, A. (2013). Az esélyegyenlőség értelmezési kerete. In Varga, A. (Ed), *Esélyegyenlőség a mai Magyarországon* (pp. 11–14). Pécs: Pécsi Tudományegyetem BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék.
27. Ware, L. (2001). Writing, identity, and the other. Dare we do disability studies? *Journal of Teacher Education*, 52.2., 107–123.
28. Wyse, D. & Ferrari, A. (2014). Creativity and education: comparing the national curricula of the states of the European Union and the United Kingdom. *British Educational Research Journal*, 41.1., 30–47.

Mapping Disability Content in the Hungarian National Core Curriculum

Creating and introducing syllabi in formal schools to educate young people into an entire and unprejudiced understanding of the real world of people with disabilities is an important task of the inclusive educational studies. Preamble these syllabi into formal education strongly depends on the curriculum factors. The research aimed at identifying and critically analysing the presence of disability as curriculum content in the Hungarian National Core Curriculum (HNCC) using content analysis. The content analysis was based on the location, frequency, and semantic context of the keywords connected to the explicit description of disability and the implicit content (related to disability). Findings revealed that disability as curriculum content is presented in HNCC, but it appears in different proportions in curricular areas and education levels. Acceptance, respect for human rights and the development of helping behaviour for people with disabilities are important educational goals in HNCC. These educational goals are included in a number of cultural areas of the curriculum. The results of examining Nat's disability-related curriculum content suggest that the curriculum would require a clearer and more pronounced disability-related curriculum content in the fields of educational areas and age-stages as well.

Keywords: disability-related curriculum content., disability concept, Hungary, National Core Curriculum